

Tarradellas i el ridícul

Joan Esculies Serrat

No passa setmana que algun tertulià, articulista o polític no exclami que "com deia Tarradellas, en política es pot fer tot excepte el ridícul". En els darrers anys, les vegades que aquesta sentència s'ha usat per justificar una posició són només equiparables a l'ús embafador de la clàssica de Giuseppe Tomasi di Lampedusa, "si volem que tot segueixi com està, és necessari que tot canviï", i variants. La qüestió és que, a diferència de la de l'autor d'*Il Gattopardo*, l'elaboració de la màxima és fruit d'un cúmul de coincidències i assumpcions, però no pas de la collita del president de la Generalitat.

En els darrers i llargs anys d'exili, Josep Tarradellas va explicar a les nombroses visites que va rebre a Saint-Martin-le-Beau, episodis de la seva vida. Ho va fer perquè la conversa ho suggeria, per guanyar-se el convidat o per temptejar què en podia esperar. Sovint, però, ho va fer per dos motius essencials: per tal que el seu interlocutor valorés la seva talla política o perquè n'extragués lliçons.

En aquesta mena de joc, i amb l'excepció dels fets centrals de la Història, en el relat d'un episodi no era tan important la precisió de l'any o els càrrecs dels protagonistes com la lectura que Tarradellas pretenia que es desprengués d'allò que relatava. Eren com quadres escènics o miniatures dels manuscrits i missals medievals que servien per il·luminar i emfatitzar certs passatges d'una història més àmplia. Els seus interlocutors creien que eren mereixedors, només ells, de la confiança d'aquella història, però el cert és que Tarradellas fruïa disseminant el seu vast repertori d'escenes perquè a través seu feia política.

En un d'aquests quadres contava que, després de ser escollit president de la Generalitat, a l'agost del 1954, l'havien cridat del Ministeri d'Afers Estrangers francès. Havia anat a París i allí s'havia entrevistat amb el conservador Antoine Pinay, que ocupà la cartera entre els mesos de febrer del 1955 i del 1956. D'acord amb el seu relat, quan passà al despatx, Pinay va etzibar: "Monsieur Tarradellas, qu'est-ce que vous pensez faire?" Ell respongué: "Rien qui ne soit ridicule." A partir d'aquí la conversa esdevingué cordial.

L'INICI DE L'EMBOLIC

Entre el 1977, l'any del seu retorn de l'exili, i el de la seva mort, el juny del 1988, van aparèixer un seguit d'obres que van permetre a Tarradellas de fixar el relat d'allò que havia estat el seu passat polític i del que succeïa en els anys de la Transició. A l'abril del 1986 es va editar una conversa entre Tarradellas i Antoni Gutiérrez Díaz, aleshores a punt de deixar la secretaria general del PSUC. Fou en aquest llibret on la trobada del president amb Pinay es va publicar per primera vegada.

En un moment determinat, el Guti demanava si no haver format govern a l'exili era per por de perdre poder personal. "Poder personal?", va respondre Tarradellas. "No em feu riure." Tenia molt clar que, com a president de la Generalitat a l'exili, de poder

en tenia ben poc. Tot el que tenia era *la representació* del poder i era això el que no s'havia d'arriscar a perdre. Per il·lustrar-li-ho, introduí la miniatura de Pinay, a qui anomenà president del consell de ministres de la República. El francès certament n'havia estat l'any 1952, encara que en el moment de la seva trobada el rebé com a ministre d'Afers Estrangers.

En el quadre escènic, Pinay feia esperar el flamant president català i no s'aixecava de darrere la taula ni per donar-li la mà. És ben plausible que fos així. Tarradellas s'entretenia en aquest detall per remarcar l'hostilitat de l'adversari. El fet d'aconseguir que el convidés a seure, a mantenir una conversa distesa i que l'altre el veiés, sempre segons el seu relat, com "una persona seriosa", era fruit de la seva victòria a partir de la resposta "Rien qui ne soit ridicule".

El que pretenia era donar a entendre al seu interlocutor, qualsevulla, la seva capacitat de posar-se a la pell de l'altre i d'aconseguir sortir-se amb la seva. No en va Tarradellas era viatjant de comerç i l'essència d'aquesta professió és penetrar en la psicologia de l'altre. Bona part de la seva forma de fer política i de percebre el seu entorn li venia d'aquí.

La realitat, però, era més prosaica. Una vegada nomenat president, Tarradellas va demanar a l'Administració francesa un passaport diplomàtic. La invitació que rebé del Ministeri d'Afers Estrangers arribà per aquest motiu. Pinay estava preocupat, no pas perquè Tarradellas visqués a la Turena, sinó perquè, com a màxim representant d'un poder inexistent però incòmode —com qualsevol govern autoproclamat en un exili—, no el posés en un compromís amb el règim de Franco.

Tarradellas, ben conscient que la seva força existia només en la representació que li atorgava el segell també de la Generalitat, respongué que no faria "res que sigui ridícul": deixà clar que no posaria en un compromís el Govern francès i que no seria un problema en les relacions francoespanyoles. Així obtingué la gràcia del governant francès. I és que Pinay, catòlic i anticomunista, contribuï de manera fonamental a la normalització de les relacions de la República amb Franco.

Arran del traspàs de Tarradellas, el metge i escriptor Jacint Reventós, cosí del líder dels socialistes catalans, Joan Reventós, publicà a *La Vanguardia* (12.VI.1988) el bitllet titulat "Rien qui ne soit ridicule". Hi narrava l'episodi amb Pinay que el president li havia explicat, ja vell. Reventós va creure que feia pública una anècdota inèdita i particular, i la considerava la lliçió més important que li havia llegat Tarradellas.

JOSEP PLA, EL VERITABLE AMANT DEL "RIDÍCUL"

Malgrat que hi hagué unes primeres veus que associaren Tarradellas amb l'expressió "no fer el ridícul" —principalment els qui també eren dipositaris de l'episodi—, les consideracions al voltant de la frase i del seu impacte no van anar gaire lluny. L'any 1997, però, amb motiu de l'any Pla, el periodista Oriol Malló va publicar al setmanari *Presència* un document inèdit del fons de l'Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià. Es tractava d'un llarg informe que Josep Pla va elaborar per a l'historiador Jaume Vicens Vives i altres personalitats de l'interior de Catalunya arran d'una trobada de tres dies amb Tarradellas, al gener del 1960.

L'escriptor empordanès tingué una veritable revelació en aprofundir la seva relació amb el president a l'exili. Quan s'hi va reunir, Pla ja era un veritable amant del "ridícul" aplicat a qualsevol cosa. La seva obra està, literalment, farcida d'expressions que l'incorporen. A *El carrer estret* (1952), per exemple, descriu un personatge com un home amb "el sentit del ridícul, encarna el sentit del ridícul del seu partit [polític]. Quan Dalmau constata una desviació que topa amb el ridícul, produeix un cop de puny sobre la taula —un cop de puny simbòlic, s'entén— i les coses queden instantàniament redreçades i corregides".

Durant la trobada amb Pla, Tarradellas no va desapropiar l'oportunitat d'explicar la seva miniatura sobre Pinay. L'empordanès, com si rebés una llauminadura, passà l'episodi pel propi filtre i va enten-

dre-la com una variant "d'evitar la repetició de disbarats". Una expressió certament tarradelliana, però que no corresponia al que volia transmetre amb la seva escena. En els tres dies de convivència, bona part de les idees preconcebudes que Pla tenia sobre el personatge es van esfondrar. En l'informe a Vives, el periodista va detallar que el polític "a l'únic que aspira és a no fer el ridícul".

EMBOLICA QUE FA FORT

L'exhumació feta per Malló, junt amb la difusió de l'episodi amb Pinay a través de Gutiérrez i de Reventós, va contribuir a assimilar Tarradellas i *ridícul*. Fou, però, a l'inici del nou segle que l'expressió agafà volada. Lluís Permanyer va titular "Fòrum: entre la gotera y el ridículo", un article crític amb les obres del macroprojecte de Joan Clos a *La Vanguardia* (8.IX.2001). Per refermar el seu argument, el cronista de Barcelona va recuperar amb fidelitat l'anècdota de Reventós. Però qui redactà el destacat de la peça —que no sempre és el seu autor— va escriure: "Hay que aprender aquella lección del presidente Tarradellas, quién se declaró dispuesto a hacerlo todo menos el ridículo." Es va canviar així per complet el sentit del "res que sigui ridícul" de Tarradellas, referit a no comprometre el Govern francès, per convertir-lo en una màxima.

El joc del telèfon que s'inicià aleshores vingué reforçat per nous testimonis que deien que Tarradellas, just en el moment de volar cap a Madrid durant el seu retorn, havia explicitat que només esperava "que no em facin fer el ridícul". A partir d'aquí la bola de neu va créixer i van aparèixer infinitat d'articles en què es tergiversaven les seves paraules. Tant s'usaven per parlar d'un programa de televisió com de braus, de política o del Barça. A més, cadascú teatralitzava el diàleg a conveniència, com si l'hagués viscut entre bambolines.

Qui donà l'impuls definitiu a la vinculació amb la política de les paraules de Tarradellas i al fet que quallés en l'imaginari col·lectiu català fou Artur Mas. Al març del 2006, l'aleshores cap de l'oposició

va acusar el president de la Generalitat, Pasqual Maragall, de "fer el ridícul" en plena negociació del text del nou Estatut d'Autonomia de Catalunya a les Corts. A partir d'aleshores la frase va entrar a l'Olimp de les màximes i el seu ús no ha fet més que augmentar.

Caldría deixar descansar l'expresident de la Generalitat i emprar, amb moderació, "tal com deia Josep Pla a ... es pot fer tot excepte el ridícul". Cosa que, a més, li hauria plagut. Tarradellas usava moltes altres expressions, però no pas la que se li adjudica. Un dels seus més estrets col·laboradors, Josep M. Bricall, qui també va escoltar l'episodi de Pinay a Saint-Martin-le-Beau, reconeix que, excepte en aquest context, "no li vaig tornar a sentir cap altra vegada".